

AZ ENSZ NŐK HELYZETÉVEL FOGLALKOZÓ BIZOTTSÁGÁNAK TÖRTÉNETE ÉS SZEREPÉNEK VÁLTOZÁSA

OSZTROVSZKI Lilla
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

A Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottság, azaz a Commission on the Status of Women (CSW) az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának (ECOSOC) keretében működő testület, amely elsődlegesen a nők helyzetének javításával, valamint a nemek közötti egyenlőség megteremtésével foglalkozik. A Bizottság alapvető célja a nők emberi jogai érvényesülésének elősegítése az élet valamennyi területén, így különösen az oktatásban, a gazdasági, a politikai, valamint a civil és szociális szférában. A Bizottság foglalkozik még a nők helyzetének az ENSZ szervezetén belüli javításával is.¹

1. A Bizottság megalakulása, felépítése

A Bizottság megalakulása Eleanor Rooseveltnek a „világ nőihez” intézett nyílt levelére vezethető vissza, amelyet 1946 februárjában, az ENSZ Közgyűlésében az Egyesült Államok küldöttjeként ismertetett, és amelyben felszólította a világ kormányait,

hogy ösztönözzék és segítsék a nőket a nemzeti és nemzetközi ügyekben való aktívabb szerepvállalásra.² A levélre válaszul, pár napon belül, az Emberi Jogi Bizottságban megalapították a Nők Helyzetével Foglalkozó Albizottságot.³ A kormányzati és a civil szervezetek küldöttei azonban úgy gondolták, hogy az Albizottság tevékenysége az Emberi Jogi Bizottság számos egyéb teendői között hátrányba kerülhet, ezért egy teljes jogú bizottság felállítását látták szükségesnek. E célból az Albizottság első elnöke 1946 májusában bizottsági státuszt kért az ECOSOC-tól,⁴ és 1946. jú-

¹ Resolution adopted 21 June 1946 (document E/90 and document E/84), ECOSOC Resolution establishing the Commission on the Status of women E/RES/2/11, 21 June 1946.

² www.unspecial.org/2012/03/an-open-letter-to-the-women-of-the-world

³ United Nations Blue Book Series on The United Nations and the Advancement of Women, 1945–1996 and the UNCD-Room Women Go Global. 2000. 12. [a továbbiakban Blue Book (2000)]

⁴ Document E/38/Rev. 1.

nius 21-től az Albizottság a Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottsággá alakult.⁵

A Bizottság kezdetben csupán 15 tagból állt,⁶ azonban az idők során a tagok száma 45 főre emelkedett. A 45 szavazati joggal rendelkező tagállamot az ECOSOC választja meg egyenlő földrajzi elosztás alapján.⁷ A legtöbb állam, függetlenül attól, hogy rendelkezik-e szavazati joggal, vagy hogy küldöttek képviselik-e, részt vesz az évenkénti üléseken, akárcsak az ECOSOC-hoz akkreditált számos civil szervezet is.⁸

A Bizottság a nők emberi jogainak érvényesülése elősegítése céljából ajánlásokat fogalmaz meg és jelentéseket készít az ECOSOC-nak a nők jogainak érvényesüléséről az oktatásban, a gazdaságban, a politikában, valamint a civil és szociális szférában. Ezenfelül a Bizottság ajánlásokat tehet az ECOSOC-nak azonnali figyelmet igénylő sürgős kérdésesben.

A Bizottság első ülésén deklarálta alapvető céljait, nevezetesen a nők helyzetének javítását és a nők elleni diszkrimináció minden formájának megszüntetését fajra, nemzetiségre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül, valamint ekkor fektette le legfontosabb alapelvét, a nemek közötti egyenlőséget.⁹

Fennállása során a Bizottság helyzete és szerepe az ENSZ-en belül sokat változott. A nők jogaival kapcsolatos nemzetközi egyezményeket készített elő, tanulmányokat jelentetett meg, tréningeket, szemináriumokat rendezett és ajánlásokat nyújtott be az ECOSOC-nak. 1996 óta az üléseken szakértői panelbeszélgetéseket is tartanak, és 2003-tól magas szintű kerekasztal-beszélgetéseket is rendeznek, amelyek vezető állami tisztségviselők vesznek részt. A Bizottság tanulmányokat és ajánlásokat nyújt be az ECOSOC-hoz a nők politikai és civil jogaival kapcsolatban, különös tekintettel az ENSZ-ben történő szerepvállalásukra és a nemzeti kormányokban nők által betöltött pozíciókra.¹⁰

Minden ülésszakon egy-egy kiemelt témát tárgyalnak, továbbá a korábban már tárgyalt területeken elért eredményeket is értékelik, felülvizsgálják, esetenként egy-

⁵ Resolution adopted , 21 June 1946 (document E/90 and document E/84).

⁶ Alapító 15 tag: Ausztrália (Jessie Mary Grey Street), Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság (Jevdokija Uralova), Kína (Way Sung New), Costa Rica (Graciela Morales F. de Echeverria), Dánia (Bodil Begtrup), Franciaország (Marie Helene Lefauchaux), Guatemala (Sara Basterrechea Ramirez), India (Shareefah Hamid Ali), Mexikó (Amalia C de Castillo Ledon), Szíria (Alice Kandalf Cosma), Törökország (Mihri Pektas), Szovjetunió (Jelizavjeta Alekszejevna Popova), Egyesült Királyság (Mary Sutherland), USA (Dorothy Kenyon), Venezuela (Isabel de Urdaneta).

⁷ 13 tag Afrikából, 11 Ázsiából, 9 Latin-Amerikából és a Karibi térségből, 8 Nyugat-Európából és egyéb államokból, 4 Kelet-Európából.

⁸ A Bizottság jelenleg az ENSZ New York-i székházában ülésezik évente 10 munkanapot.

⁹ Blue Book (2000) i. m. 13.

¹⁰ A CSW munkáját az ENSZ Titkársága segíti. A Titkárság készíti el a dokumentumokat, jelentéseket, valamint előkészíti a Bizottság üléseit is. Röviddel a Bizottság megalakulás után megalakult a titkárság nők helyzetével foglalkozó szekciója az Emberi Jogi Osztályon belül (Section on the Status of Women), ez az osztály 1978-ban a Nők Támogatását Segítő Divízióvá (Division for the Advancement of Women, DAW) alakult. Ez a szerv látta el CSW-nek a titkársági funkcióit. A megalakulása óta (2010) a UN Women látja el a titkársági feladatokat. (www.un.org/womenwatch/daw/CSW60YRS/CSWbriefhistory.pdf)

egy aktuális témát is megvitatnak.¹¹ A Bizottság a kiemelt témában az ún. egyetértésben született következtetéseket (agreed conclusions) minden évben elfogadja. Az egyetértésben hozott következtetések tükrözik az elért fejlődést, a kihívásokat és hiányosságokat, valamint ajánlásokat fogalmaz meg a kormányok, kormányközi szervezetek és más szervezetek számára, továbbá ezen következtetések iránymutatásként szolgálnak az ENSZ számára.

A Bizottság többéves munkaprogram alapján dolgozik.¹² Jelenlegi munkarendje szerint¹³ a fő vállalások végrehajtásával kapcsolatban vizsgálja az elért eredményeket és kihívásokat. A Bizottság a Pekingi Nyilatkozat és Akcióterv, valamint a Közgyűlés 23. rendkívüli ülésének záródokumentuma alapján választott, kiemelt témára fókuszál, ennek kapcsán magas szintű találkozókat tartanak, amelyek keretében a tagállamoknak lehetőségük nyílik tapasztalatcserére. A Bizottság továbbá megvizsgálja a korábbi években egyetértésben született következtetések végrehajtását, ezzel kapcsolatban interaktív panelbeszélgetéseket tart arról, hogy milyen módon lehetne a végrehajtást meggyorsítani.

2. Kapcsolat a civil és nemzetközi szervezetekkel

A Bizottság kezdetektől fogva szoros együttműködésben dolgozik a nem kormányzati szervezetekkel (NGO), a civil szervezetekkel, valamint az ENSZ szakosított szerveivel, mint pl. a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO), ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezet (UNESCO), Egészségügyi Világszervezet (WHO). Megfigyelhető, hogy egyre több NGO kíván élni azon jogával, hogy részt vehessen a konferencián. Míg Mexikó városban, a Nők I. Világkonferenciáján még csak 5000 civil szervezeti képviselő volt jelen, addig Pekingben a Nők IV. Világkonferenciáján már 15000.¹⁴ Hasonló tendencia figyelhető meg a CSW ülésein, a civil szervezetek növekvő számú részvételében.

¹¹ A következő kiemelt témákat elemezték ebben az összefüggésben: A nők részvétele a hatalomban és a döntéshozatali folyamatokban (1999); A munka és a családi élet összeegyeztetése (2000); Bérezési egyenlőtlenség (2001); Nőkkel szembeni, családon belüli erőszak (2002); Nők és férfiak a gazdasági döntéshozatalban (2003); Munkahelyi szexuális zaklatás (2004); Nők és az egészségügy (2006); Intézményi mechanizmusok (2006); A nők oktatása és képzése (2007); és A nők és a szegénység; A nemek közötti egyenlőség és a nők előmenetelének finanszírozása (2008); A felelősség férfiak és nők közötti egyenlő megosztása, beleértve a gondozási munkákat az AIDS-szel összefüggésben (2009); A Pekingi Nyilatkozat és Akcióterv végrehajtásának 15 éves áttekintése (2010); Nők és gyermeklányok, oktatásban, képzésben, tudományban és technológiában való részvétele és azokhoz való hozzáférése, beleértve a nők teljes foglalkoztatásához és megfelelő munkához való egyenlő hozzáféréseinek elősegítését (2011); A vidéki nők szerepének megerősítése, valamint a vidéki nők szerepe az éhínség és szegénység megszüntetésében, fejlődésben és a jelenlegi kihívások (2012); A nők és gyermeklányok elleni erőszak minden formájának megszüntetése (2013); A nőkre és gyermeklányokra vonatkozó Millenniumi Fejlesztési Célok végrehajtásában elért eredmények és meglévő kihívások (2014).

¹² ECOSOC Res. 1987/24, 1987. május 26.

¹³ ECOSOC Res. 2006/9, 2009/15.

¹⁴ Blue Book (2000) i. m. 71.

A civil szervezeteknek¹⁵ lehetőségük van arra, hogy a bizottsági üléseken felszólaljanak, illetve, hogy az aktuális témák tekintetében írásos dokumentumokat nyújtsanak be. Azért is kifejezetten nagy a jelentősége a CSW éves ülésének, mert egy olyan fórumként szolgál, ahol a civil szervezetek elmondhatják a tapasztalataikat és ezzel hozzájárulhatnak az egyetértésben született következtetésekhez.

A CSW ülésen részt vevő civil szervezetek¹⁶ egyik legfontosabb feladata, hogy ott lobbitevékenységet folytassanak. A civil szervezeteken keresztül juthat el a társadalom hangja a Bizottsághoz és befolyásolhatja, módosíthatja a kormányok álláspontját, sőt új szempontokat, új javaslatokat vehet fel a záródokumentumban. A Nők I. Világkonferenciáján¹⁷ kerültek először megrendezésre a civil szervezetek által szervezett párhuzamos rendezvények, amelyek azóta is integráns részét képezik a Bizottság üléseinek. A CSW éves ülésének keretein belül három fórumon tárgyalják a nőket érintő kérdéseket. CSW ülésein megrendezésre kerül a hivatalos ülés, a civil szervezetek által rendezett párhuzamos rendezvények, valamint a tagállamok szervezte kísérelő rendezvények.

A civil szervezetek nyilatkozatai általában a konferenciát megelőző december közepéig kerülnek megszövegezésre. Ezt követően a Bizottság ülése alatt a regionális csoportok dolgoznak még a nyilatkozatok végső szövegezésén. A regionális ülések fontossága abban mutatkozik meg, hogy régió-specifikus nézőpontot tudnak a vitába vinni. Ezzel párhuzamosan a civil szervezetek lobbitevékenységet folytathatnak a tagállamok képviselői körében. A civil szervezetek képviselői a Bizottság ülésein általában megfigyelőként vehetnek részt, az egyetértésben hozott következtetések szövegével kapcsolatban általában nem szólalhatnak fel, hanem csak lobbitevékenység révén alakíthatják azt.

3. Kommunikációs eljárás

A Bizottsághoz, a nők jogainak megsértése miatt számos egyéni panaszlevél érkezett. Tekintettel arra, hogy a CSW-nek nem volt hatásköre arra, hogy lépéseket tegyen a panaszok megoldására, intézkednie kellett a panaszlevelek kivizsgálásával összefüggésben. A helyzet megoldására az ECOSOC 1947. augusztus 5-én elfogadott határozatában¹⁸ a Főtitkár feladatai közé utalta a panaszlevelek kezelését.

A határozat többek között felszólította a Főtitkárt, hogy a CSW ülései előtt készítsen listát és rövid összefoglalást a beérkezett panaszokról (a panaszos személyazonosságának titkosan kezelése mellett) majd ezeket a listákat adja át a Bizottságnak. A határozat felhívja a Főtitkárt, hogy a panaszosokat tájékoztassa panaszuk beérkezéséről, és ha szükséges, arról is, hogy a CSW-nek nincs joga az egyéni jogsértések orvoslására. A határozat ezen kívül kimondja, hogy azon államokat, amelyek nem tagjai a Bizottságnak, de amelyeket a kommunikációs eljárás során bepanaszolnak, a pa-

¹⁵ www.unwomen.org/en/csw/ngo-participation

¹⁶ www.unwomen.org/en/csw/ngo-participation

¹⁷ Mexikóváros, 1975.

¹⁸ ECOSOC Resolution 76 (V) of 5 August 1947.

naszos személyazonosságának felfedése nélkül tájékoztatni kell a panasz tartalmáról. A határozat továbbá javasolja, hogy a CSW minden rendes ülés előtt hozzon létre egy ad hoc bizottságot, amely megtárgyalja, hogy a beadott panaszok közül melyeket bocsájtsák a tagállamok rendelkezésére. Az ún. kommunikációs eljárás sokszor változott az évek folyamán.¹⁹

2002 óta a bármely személy, civil szervezet, csoport vagy 'network' beadványt nyújthat be a Bizottsághoz, megjelölve benne, hogy melyek azok a jogsértések, amelyekkel a nők helyzetét az adott országban veszélyeztették. A kommunikációs eljárás jelentősége abban rejlik, hogy a beérkező panaszlevelek segítségével a Bizottság hiteles és átfogó ismereteket szerezhet a nők elleni diszkrimináció formáiról, előfordulásuk gyakoriságáról. A Bizottság megtárgyalja ezeket a panaszokat éves munka-programja keretében, figyelembe veszi a panaszokat a nemek közötti egyenlőség elősegítésére létrehozott stratégiák és politikák megformálásakor.²⁰

4. A Bizottság kezdeti munkája

A Bizottság munkájának középpontjában a hatvanas évek elejéig elsősorban a női jogok helyzetének megszilárdítása állt.²¹

A Bizottság felismerte, hogy ehhez hiányoznak a nők helyzetéről szóló tanulmányok, objektív adatok és statisztikák. Ezért a Bizottság kutatásokat, adatgyűjtést kezdeményezett e témában. Ennek kapcsán számos tanulmány született a nők jogi helyzetéről, az oktatáshoz való hozzáférésről, a munkához jutásról, illetve a nők polgári jogairól.²² Ezt követően a kezdeti időszakban a Bizottság több, a nők jogait rögzítő egyezmény megalkotásában segédkezett.

A Bizottság a kezdeti évek munkájában a nők politikai jogainak vizsgálatát helyezte előtérbe, és nagy szerepe volt az 1952-es, a nők politikai jogairól szóló egyezmény elfogadásában.²³ Az Egyezmény megalkotása kiemelkedő jelentőségű volt, mivel ez volt az első, amely elismeri és átfogóan védi a nők politikai jogait. A Bizottság ezen túl részt vett a házasságban élő nők jogi helyzetének rendezésében is. Ennek eredményeként született meg, az 1957. február 20-án kelt, a *Férjzett nők állampolgárságáról* szóló egyezmény.²⁴ Ezt követően került sor a házasságkötéshez szükséges kölcsönös beleegyezésről, a legelső korhatárról, valamint a házasságkötések anyakönyvezéséről szóló egyezmény megalkotására, amelyet 1962. november 7-én

¹⁹ ECOSOC Resolution 76 (V) of 5 August 1947, 304 I (XI) of 14 and 17 July 1950, 1983/27 of May 1983, 1992/19 of July 1992, 1993/11 of July 1993, 2009/16 of 28 July 2009, 2002/235 of July 2002.

²⁰ www.un.org/womenwatch/daw/csw/communications_procedure.html

²¹ Blue Book (2000) i. m. 26.

²² Uo. 17.

²³ 1945-ben az alapító 51 ENSZ tagállam közül csak 25 biztosított a nőknek szavazati jogot. A Főtitkár egy 1950-es jelentésében rávilágított arra, hogy 22 országban továbbra sincs egyenlő joguk, hogy szavazhassanak, vagy, hogy politikai hivataluk legyen. Ilyenfajta kutatások előzték meg a nők politikai jogairól szóló egyezményt, amelyet a Bizottság tárgyalt és a Közgyűlés fogott el 1952. december 20-án. Ld. Blue Book (2000) i. m. 18.

²⁴ 1960. évi 2. törvényerejű rendelettel hirdették ki Magyarországon.

fogadtak el.²⁵ Ezek voltak az első lépések, amelyek biztosították a nők egyenlő jogait a házasságon belül.

A nők érdekében tett erőfeszítések, nők helyzetét segítő jogszabályi változások ellenére, a nők teljes egyenlőségét nem sikerült biztosítani. Az 1960-as években világgossá vált, hogy a nők helyzetének jogi rendezése csak egy lépés a nők helyzetének javítására; a nők helyzetének javítására szükséges a nők előmenetelének tárgyalása egy tágabb gazdasági és szociális kontextusban.²⁶

Az 1960-1970-es évek a teljes változás évtizedei voltak az ENSZ-ben; ebben az időszakban számos új tagállam csatlakozott. Ezzel egyidejűleg kiszélesedett a nőket érintő problémák köre is, a nők helyzetének vizsgálata más perspektívát igényelt. Az új ENSZ-tagok belépésével megnövekedett az igény a fejlődő világban élő nők helyzetének felülvizsgálatára, így a nők helyzetének általános jogi alapú megközelítéséről a hangsúly fokozatosan eltolódott a nők szociális és gazdasági szerepvállalása, valamint a béke és biztonság területeinek irányába.²⁷

Ezzel egy időben megfogalmazódott az igény egy olyan egyezmény megalkotására, amely a nők jogait átfogóan biztosítja. A Közgyűlés 1963-ban felkérte a Bizottságot, hogy tárgyalja meg a nők elleni diszkrimináció megszüntetéséről szóló nyilatkozatot.²⁸ Annak ellenére, hogy a nők és férfiak közötti jogegyenlőség elérése érdekében történtek előrelépések, számos területen a gyakorlatban a nőket diszkrimináció éri. A Bizottság előkészítő munkája nyomán a Közgyűlés 1968-ban fogadta el a nők elleni diszkrimináció megszüntetéséről szóló nyilatkozatot (A/RES/2263 (XXII) sz. határozat), majd ezt követően, 1979-ben (34/180) sz. határozattal elfogadta a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezményt.²⁹

5. Világkonferenciák

Az 1975. évet, a Nők Nemzetközi Évének nyilvánították,³⁰ amelynek során Mexikóvárosban megrendezésre került a Nők I. Világkonferenciája. A nők jogainak kérdése, a Nők Évtizedével az ENSZ egyik kiemelt feladatává lett. A konferencia határozatai alapján az 1976-1985 közötti időszakra az ENSZ meghirdette a Nők Évtizedét és vele együtt az 'Egyenlőség, Fejlődés és Béke' programját.³¹ A Nők II. Világkonferenciáját 1980-ban, Koppenhágában rendezték, ahol megerősítették az 1979-es CEDAW Egyezményben foglaltakat. Ezen kívül megállapították, hogy a Mexikóban meghatározott célok elérésében három területre koncentráltak: joghoz való egyenlő hozzáférés, egyenlő foglalkoztatási lehetőségek, megfelelő egészségügyi szolgáltatá-

²⁵ 1976. évi 7. törvényrendelettel hirdették ki Magyarországon.

²⁶ Blue Book (2000) i. m. 26.

²⁷ Blue Book (2000) i. m. 26.

²⁸ A/RES/2263 (XXII).

²⁹ Egyezményt Magyarország az 1982. évi 10. sz. törvényerejű rendelettel hirdette ki.

³⁰ ENSZ Közgyűlési határozat 3010, ENSZ Közgyűlési határozat 31/136.

³¹ A/RES/3520, 1975. december 15.

sok. 1985-ben Nairobian tartották a III. Világkonferenciát, amely ugyancsak három területre fókuszált: az egyenlőségre a politikai jogok gyakorlásában és a szociális életben, valamint a döntéshozatalban való egyenlő részvételre. A Nők IV. Világkonferenciáját 1995-ben Pekingben tartották, ami a nemek közötti teljes egyenlőséget és nők előmenetelének elősegítését megcélzó Pekingi Cselekvési Program és Akcióterv elfogadásával zárult.

6. A Bizottság feladatkörének változása

Az 1980-as években a Bizottság mellett az ENSZ keretei között létrejöttek más, a nők helyzetével foglalkozó intézmények is, pl. a Főtitkár Gender Ügyekben Illetékes Speciális Tanácsadójának Irodája (OSAGI),³² a Nők Támogatását Segítő Divízió (DAW), az ENSZ Női Fejlesztési Alapja (UNIFEM), és a Nők Megerősítéséért Kutató és Képző Intézet (INSTRAW). Ezzel a párhuzamosan csökkent a CSW szerepe az ENSZ-en belül. Ehhez még hozzájárult az is, hogy a CSW 1970-1985 között csak két évente ülésezett,³³ így a Bizottság befolyása és szerepe annyira lecsökkent, hogy 1980-ban néhány ország még azt is javasolta, hogy szüntessék meg a Bizottságot, és feladatait vegye át az ECOSOC.³⁴

Koppenhágában, a II. Világkonferencián 1980-ban, jelentősen újraértékelték a CSW szerepét és megbízták a Nők III. Világkonferenciájának előkészítésével. 1985-ben ez a világkonferencia felülvizsgálta és értékelt az ENSZ Nők Évtizedének a vívmányait. A konferencia eredményeként a kormányok konszenzus alapján hozzájárultak ahhoz, hogy záródokumentumként kiadták a *Nairobi előre mutató stratégiák, a nők előmeneteléért* c. dokumentumot.³⁵ Ezt követően, a CSW jelentősége ismét növekedett, mert 1987-ben a Közgyűlés a megbízta a Bizottságot a *Nairobi előre mutató stratégiák* globális végrehajtásának ellenőrzésével.³⁶

1987-ben az ECOSOC kiszélesítette a Bizottság mozgásterét a fejlődés, az egyenlőség és a béke elősegítésével, a nők előmenetelének biztosításával, az előmenetel érdekében hozott intézkedések végrehajtásának ellenőrzésével, valamint a nemzeti, regionális, szektorális és globális szinten történő fejlődés felülvizsgálatával.³⁷ 1987-től a Bizottság többéves munkaprogram szerint dolgozik, amely alapján minden ülésen egy kiemelt kérdéssel foglalkozik.³⁸ 2006 óta a Bizottság egy áttekinthető témát is vizsgál, amelyben a korábban elfogadott, egyetértésben hozott következtetések végrehajtását értékeli.

³² OSAGI (Office of the Special Adviser to the Secretary-General on Gender Issues and Advancement of Women) 1997-ben jött létre.

³³ Blue Book (2000) i. m. 52.

³⁴ Uo.

³⁵ A/CONF.116/28/rev.1, 1986.

³⁶ E/RES/1987/24.

³⁷ 1987/22.

³⁸ ECOSOC Res. 1987/24, 1996/6, 2001/4, 2006/9, 2009/15.

7. A 90-es évek vívmányai

Az 1980-90-es évek jelentős változást hoztak a nők elleni erőszak megítélésében, az addig magánügynek tartott kérdés egyre nagyobb publicitást kapott. Maga a Bizottság a 90-es évektől kezdett a kérdéssel foglalkozni, majd felkérték, hogy készítse elő a nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló ENSZ nyilatkozatot.³⁹ A nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozatot a Közgyűlés a 1993. december 20-án fogadta el.

A Bizottság 1990-ben vizsgálta először a *Nairobi előremutató stratégiák* végrehajtását, és 21 ajánlást fogalmazott meg az akadályok leküzdése érdekében. A Bizottság továbbá azt javasolta, hogy 1995-ben hívják össze a Nők IV. Világkonferenciáját. A Közgyűlés 1990. december 21-én, a 45/239 számú döntéssel határozott a világkonferencia megtartásáról.

A 90-es évek egy másik kiemelkedő jelentőségű feladatot hozott a CSW számára: a Bizottság részt vett CEDAW kiegészítő jegyzőkönyvének előkészítésében,⁴⁰ amely egyéni és csoportos panaszbenyújtási jogot biztosít a nők jogainak megsértése esetén. A Nők IV. Világkonferenciája után 1996-ban a Bizottság felállított egy munkacsoportot a kiegészítő jegyzőkönyv kidolgozására, amelynek alapvetéseit tárgyalta négy éven át. 1999. október 6-án a Közgyűlés elfogadta a Kiegészítő Jegyzőkönyvet, amely 2000. december 22-én lépett hatályba.⁴¹

A 90-es években egy másik fontos feladatot is kapott a Bizottság, amikor előkészítette a Biztonsági Tanács 1325-ös BT határozatát, amely elsőkét foglalkozik a nőknek a háborús konfliktusokban⁴² betöltött szerepével és helyzetével.

8. A Bizottság szerepe a Nők IV. Világkonferenciája után

A CSW-nek kiemelkedő szerepe volt az 1995-ben Pekingben tartott konferencia előkészítésében. A Nők IV. Világkonferenciáján elfogadták a *Pekingi Nyilatkozatot és Akciótervet*,⁴³ amely a Bizottság további munkáját jelentősen befolyásolta. A Bizottság azóta többéves munkaprogram alapján dolgozik. Ezt a munkaprogramot a Pekingben meghatározott kritikus cselekvési területek köré rendezi. A Bizottság szerepe a Nők IV. Világkonferenciája után jelentősen megnőtt, és feladatai kiegészültek azzal, hogy ellenőrizze a konferencia céljainak elérését, ezáltal immár állandó felügyeletet jelentve az akciótervvel kapcsolatos kritikus területek felülvizsgálatára.⁴⁴

³⁹ A/RES/48/104.

⁴⁰ Blue Book (2000) i. m. 56.

⁴¹ www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/history

⁴² S/RES/1325, 2000. október 31.

⁴³ 1995-ben a Nők IV. Világkonferenciáján elfogadott akcióterv tizenkét konkrét stratégiai területet határozott meg: nők és az oktatás, nők és az egészség, nők és a szegénység, nők és a média, nők és a gazdaság, nők és a döntéshozatal, nők és a fegyveres konfliktusok, nők és a környezet, a nők emberi jogai, a nők és a gyermeklányok, a nők előrehaladására vonatkozó intézményi mechanizmusok kialakítása.

⁴⁴ E1996/96, E1996/241.

9. A Pekingi Cselekvési Program és Akcióterv eredményeinek felülvizsgálata

A Pekingi Cselekvési Program és Akcióterv öt éves eredményeinek felülvizsgálatára az ENSZ Közgyűlésének 23., rendkívüli ülészakán került sor, amelyet 2000. június 5. és 9. között tartottak a szervezet New York-i székhelyén, a *Nők 2000-ben: nemek közötti egyenlőség, fejlődés és béke a huszonegyedik században* címmel. Ennek során politikai nyilatkozatot és az eddig elért eredményeket összefoglaló dokumentumot fogadtak el *További cselekvések és kezdeményezések a Pekingi Cselekvési Program és Akcióterv végrehajtása céljából* címmel.

A Közgyűlés rendkívüli ülészakán kiemelték, hogy több országban nemzeti mechanizmusokat alakítottak ki és/vagy már meglévő intézményeket erősítettek meg a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítésére, valamint a cselekvési program végrehajtásának nyomán követésére.⁴⁵ Bár elismerték, hogy előrelépés történt e mechanizmusok felállítása megerősítését követően,⁴⁶ de rámutattak a program hatékony végrehajtását akadályozó nehézségekre is. Ilyenként jelölték meg egyebek mellett az elégtelen finanszírozást, a politikai akarat és elkötelezettség hiányát, a nemek közötti egyenlőség kérdéseinek hiányos ismeretét stb.

2005-ben az ENSZ tagállamai a CSW 49. ülészakán, az akcióterv tízéves évfordulóján felülvizsgálták a Pekingi Nyilatkozatot és Akcióterv végrehajtásának eredményeit. A Főtitkár *A Pekingi Akcióterv Végrehajtásának Felülvizsgálata* címmel jelentést adott ki, valamint egy, a Közgyűlés rendkívüli ülészakájának eredményeit összefoglaló dokumentumot, amely a *Nők 2000-ben: nemek közötti egyenlőség, fejlődés és béke a huszonegyedik században* címet viseli (E/CN.6/2005/2), és a tizenkét kritikus területtel, valamint a Közgyűlés 23., rendkívüli ülészakáján megvitatott kérdésekkel foglalkozik.

A tízéves felülvizsgálat eredményeként a CSW nyilatkozatot fogadott el, amelyben a tagok megerősítették a Pekingi Nyilatkozatot és Akciótervet, vizsgálták a fennálló akadályokat és kihívásokat, valamint kötelezettséget vállaltak arra vonatkozólag, hogy további intézkedéseket tesznek a határozatok teljesebb körű és gyorsabb végrehajtása érdekében.⁴⁷

Az ENSZ a Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottsága New Yorkban, 2010-ben tartotta 54. ülészakát. Ebben az évben a Nők IV. Világkonferenciáján elfogadott Pekingi Nyilatkozatot és Akcióterv 15. évfordulója jó alkalmat kínált arra, hogy a világ minden tájáról érkező több mint nyolcezer küldött felmérje, hogy milyen haladást értek el az elmúlt 15 évben, és melyek a még megoldandó feladatok. A küldöttek hat témára koncentráltak, nevezetesen az ENSZ új, a nemek közötti esélyegyenlőséggel foglalkozó szervezetére, a nők helyzetére a háborús konfliktusokban, a nők genitális csonkítására, az anyák egészségére, a HIV-vírus terjedésének problémájára, valamint a nők gazdasági helyzetének javítására. A tárgyalások középpontjában az ENSZ új, a nemek közötti esélyegyenlőséggel foglalkozó szervezetének felállítása

⁴⁵ A/RES/S-23/2, A/RES/S-23/3.

⁴⁶ A/RES/S-23/2, A/RES/S-23/3.

⁴⁷ E/CN.6/2005/L.1.

állt. A hatékony működés érdekében a résztvevők az új szervezet képviseleti jogkörét és stabil költségvetésének a biztosítását jelölték meg a legfontosabbnak.

2009 szeptemberében az ENSZ Közgyűlése megfogalmazta, hogy az ENSZ-en belül a nők helyzetével foglalkozó meglévő négy részleg helyett (a Főtitkár Gender Ügyekben Illetékes Speciális Tanácsadójának Irodája (OSAGI), a Nők Támogatását Segítő Divízió (DAW), Az UNIFEM, és a Nők Megerősítéséért Kutató és Képző Intézet (INSTRAW)) egy egységesebb és nagyobb cselekvési térrel bíró szervezetre van szükség a nők egyenjogúságának biztosítása érdekében.⁴⁸ Két éves intenzív konzultációt követően egy koherensebb és jobb koordinációt lehetővé tevő szervezet született. A Közgyűlési 64/289 határozattal, 2010. július 2-án megalapították az UNWOMEN-t,⁴⁹ amely megalakulás óta a CSW titkárságaként is funkcionál.

10. Általános következtetések

Általánosan elfogadott az a nézet, hogy a CSW helyzete az ENSZ keretein belül gyenge, mozgásteret erősen korlátozott, és ehhez limitált költségvetése és a többi emberi jogi szervezettől való viszonylagos elszigeteltsége is hozzájárult, valamint az a hátrány is, hogy a Bizottság székhelye éveken keresztül Bécs volt. Munkájában, funkciójában elismerésében és potenciáljának értékén kezelésében gyakorlatilag sorsfordító volt a Nők IV. Világkonferenciája (1995), amely világszintűre tágította közismertését és munkáját a Pekingi Akcióterv mentén szintén világszinten interaktívvá tette.

Tény, hogy a Bizottság közvetlen cselekvési tere még mindig viszonylag szűk. Tagadhatatlan azonban, hogy a Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottságnak kiemelkedő szerepe volt általában az ENSZ-tagállamok jogi normáinak fejlődésében, a nők helyzetéről történő felvilágosításban és a gender-perspektívák ENSZ-en belüli népszerűsítésében, különösen pedig a nők helyzetével, hosszú távon ezzel összefüggésben a kisebbségekkel és hátrányos helyzetben lévőkkel kapcsolatos gondolkodás megváltoztatásában is.

A Bizottság fontos, a nők helyzetével és a nők elleni erőszakkal foglalkozó nemzetközi egyezményeket készített és készít elő továbbra is. Jelentősége kiemelkedő abból a szempontból is, hogy az éves ülészekokon egyedülálló lehetőséget biztosít a civil szervezeteknek az ENSZ munkájában való részvételre, továbbá az 1995-ös pekingi világkonferencia óta kidolgozott munkamódszere folytán egyedülálló a szerepe abban, hogy felhívja a figyelmet az újabb és újabb, aktuális problémakörökre.

⁴⁸ Blue Book (2000) i. m. 56.

⁴⁹ Közgyűlési határozat 64/289, 2010. július 2.